

Údolní niva s přirozeným řečištěm Střely pod Žluticemi.

Zajímavá místa Karlovarského kraje – Na březích Střely

Stanislav Wieser, Karlovy Vary

Takový byl titul článku, který jsem publikoval před 55 lety v „Krásách domova“ (Wieser 1967). Každý odstavec toho článku je pro mne mnohovrstevnou vzpomínkou, ostatním by mohl být při listování v archivu retro-listem textu doprovázeného hlubotiskovými reprodukcemi fotografií. Někde zasutý zůstává čtením pro pamětníky:

„K podzimu přecházel jsem Tepelskou plošinou. Fialově šedé světlo sláblo v chumelenici, která houstla a zasypávala ještě rozehřátou zem stále mizejícími vločkami. Mokřiny zůstávaly hnědé, poseté zrcátky kaluží, jimž jsem se vyhýbal. Když se prudce rozjasnilo, objevila se přede mnou silueta Třebouňského vrchu. Na jejím pozadí poletovaly poslední třpytivé vločky sněhu.

Stál jsem nad mírným úvalem, ve kterém sbíral vodu tenký potůček. Tam pramení Střela.“

Vzpomínám si, že tam v sedle mezi Bezděkovským a Prachometským kopcem jsem žádný pramen nenašel. Letos jsem znovu šel k pramenům Střely – nikoliv proto, abych potvrdil, který ze třech údajných pramenů je ten pravý. Chtěl jsem od pramenů začít s popisem říčky či řeky, která mě očarovala před tolika lety, kdy jsem se toulal jejími nivami a po skalách pracně postupoval po břehu, jenž jsem nechtěl opustit. Po hustě porostlých nebo skalnatých březích nelze souvisle podle Střely projít. Je však mnoho míst, kde lze do údolí sejít a objevit v něm krajinný poklad. Několik vstupů do údolí popíši.

- ▲ Údajný pramen Střely byl upraven na odvodňovací strouze polních meliorací.
- ▲ Po úpravách terénu v pramenné oblasti Střely je tento odtok z tůň v Prachometech jediným pozorovatelným pramenem této řeky.

Prameniště Střely je na severozápadním úpatí Prachometského kopce. Zeměpisný lexikon ČSR udává pramen na severovýchodě od Prachomet ve výšce 678 m n. m. (Vlček 1984). V tom místě je zarůstající rybníček, z něhož voda viditelně neodtéká, ale pod loukou prosakuje nebo je vedena drenáží do meliorační strouhy níže. Právě na té strouze je u silnice k Toužimi upraven „Pramen Střely“, jak je psáno na jednom z kamenů jímky, kterou protéká voda svedená drenážemi z okolních polí. Geograficky původní pramen zanikl v areálu bývalého státního statku výše nad návesním rybníkem, jenž takto leží na původní vodoteči Střely, ale viditelný pramen nad ním není. Dalším místem, kde můžeme hledat uspokojivě vypadající pramen Střely, je tůň v zahradě za posledním domem u silnice k Bezděkovu s hladinou vody ve výšce cca 684 m n. m. Žlábkem z tůně vytéká nevysychající pramínek směrem do zarůstajícího rybníčku, takže údaj o prameni podle lexikonu není správný. Nejjistota, se kterou jsem opustil prameniště Střely před 55 lety, trvá. Ve smyslu této úvahy jsou prameny Střely popsány na informační tabuli u návesního rybníka v Prachometech.

Široké údolí s prameništěm Střely nenabízí žádnou turistickou cestu, ač popsany půvab hledání pramenů je výzvou k jeho návštěvě. Až průchod níže položenou vsí Kosmovou je vyznačen poutní Skokovskou stezkou od Třebouně. Nad pláněmi s rybníky na Střele i na jejích přítocích vystupují siluety Prachometského, Bezděkovského a Třebouňského vrchu. Z úpatí kopců je v západních až severních směrech viditelné pásmo Slavkovského lesa, Krušných a Doupovských hor za sotva patrným údolím Střely. V Kosmové je říčka zadržena rybníkem. Severněji u silničního mostu stávala socha sv. Josefa. V mokřině louky dlouho ležela rozbitá, nyní tam zůstal jen odlomený kámen podstavce. Svatý Josef, restaurovaný, stojí od letošního 12. dubna na novém místě u kapličky, kde vhodně doplňuje zdejší vesnickou památkovou zónu čekající na své oživení.

V Toužimi protéká Střela několika rybníky. Na západní straně pod hradem vytvořila svahem svého údolí přirozenou ochrannou hradbu města. Níže od Podzámeckého rybníka

meandruje řeka v nivě, kterou jsem právě odtud prvně procházel až do Žlutic. A vracel jsem se tam nejraději v době, kdy zrály jahody a maliny, u opuštěného mlýna každým rokem plodil keř rybízu. Stávaly tam mlýny, nestávaly tam chaty. Nyní bych zvolil cestu z Kojšovic, vesnice s památkovou zónou zástavby návsi, údolím až k bývalému Rohrerovu mlýnu a od něj vzhůru po Skokovské stezce k poutnímu kostelu ve Skocích.

Po sestupu od Kojšovic do údolí stojí za hledání smírčí kříž, který stojí na okraji lesa naproti chatové osadě Pěčkovic, tedy na pravém břehu. Nápis, vysekaný na celé lícní ploše kříže, již jen v úryvcích čitelný, sděluje, že zde byl kdosi zastřelen Joachimem von Stendsdorf, jemuž má být Bohem odpuštěno. Datace události chybí, nezvěstná je smírčí smlouva, která se možná k postavení kříže vztahuje. Sotva znatelná pěšina od kříže vede po vrstevnici příkrého svahu nad řekou k mostu na silnici mezi Bochovem a Toužimí. Historický, z kamene klenutý most je skryt pod novějším silničním mostem. Při cestě nivou stojí tři sruby tábořišť a lávky, které umožňují přecházení mezi břehy. Další průchod nivou s meandrující řekou se může stát problematickým při vyšším stavu vody, kdy je nutné řeku přebrodit. Spolehlivá lávka je až u ruin bývalého Tomšova mlýna, kde se k řece připojuje Skokovská stezka značená bílou hvězdou v modrém poli. Stezka však po 700 m údolí opouští a vrací se do něj od Sovolusk až před Rohrerovým mlýnem. Pro mlýnský náhon, převedený přes Střelu, sloužil akvadukt, z nějž v řečišti stojí torzo pilíře. Blízko akvaduktu umožňuje lávka přechod z pravého na levý břeh. Stezka odvádí poutníky k ruině Rohrerova mlýna, občas obývané romantiky, a odtud se vzdaluje od řeky. Jihovýchodním směrem jsou v řečišti česla a hranice ochranného pásma vodárenské nádrže, v níž od roku 1968 mizela údolní cesta se vším, co ji provázelo. Až pod hrází nad Žluticemi se můžeme ke Střele vrátit, protože musíme respektovat zákaz vstupu do ochranného pásma. Vyhlídkové místo blízko poutního kostela ve Skocích nabízí náhradou za putování údolím nadhled

- ▲ Zděný stupeň v řečišti Střely pod toužimským hradem - Janským zámkem.
- ▲ Pod Kojšovicemi stojí pamětní kříž, označovaný jako smírčí, na místě vraždy spáchané Joachimem von Stendsdorfem.

Střela pod Dolním Scharfovým mlýnem. Všechny fotografie Stanislav Wieser.

na čarokrásnou krajinu s údolním jezerem a obzorem korunovaným Vladařem.

Žlutice a Vladař jsou známé cíle poutníků. Mezi nimi je údolí Střely, město, zahrádky, nivy zarůstající pobřežní vegetací, silnice, v pravo-břežním úpatí svahu železnice.

Na třetí vybraný úsek putování po březích Střely jsem zvolil cestu od vlakové zastávky Záhořice. Nižší od silnice vychází červeně značená cesta souběžná s naučnou stezkou Cesta za pověstí. Při putování podle Střely však nezamíříme na místa popsána na úvodní tabuli naučné stezky. Vydáme se přírodním parkem Horní Střela po loukách širokou nivou, ve které se řeka často přimyká k úpatí Vladaře, k jeho strmému svahu, takže před Protivcem je železnice k Chyši vedena vlevo od řeky. Střela své meandry rozloží až u bývalé osady s hřebčínem Mlýnce, tréninkovým střediskem Josefa Váni (web1). Přes značné množství ustájených koní, jak je uvedeno na webu, nespátříte zde možná v danou chvíli žádné, zato na březích Střely jistě uvidíte pobytové stopy bobrů, kteří se šíří podle vod v kraji. Později za silničním mostem se zjevuje Chyše se svými dominantami zámku a kostela Povýšení svatého Kříže

na vrchu Špičáku. Potom se Střela stáčí jižním směrem k několika osadám patřícím k městu Chyše. Prochází jimi úzká silnice, přibližující se často k řece. Zdejší údolí mě neokouzilo – na rozdíl od vodáků, kteří za vyššího stavu vody využívají splavnost Střely. Vždy jsem tím úsekem údolí spěchal až za Nučický mlýn do úchvatného údolí k Rabštejnu. Jenže na jezu nad Nučickým mlýnem je hranice Karlovarského kraje a zde můj popis zajímavých míst na Střele končí. Končí na 45. kilometru toku řeky, která má celkovou délku 97,4 km podle Zeměpisného lexikonu a 101,6 km podle Wikipedie. Asi nezáleží na tom, od kterého pramene je délka měřena, ve výsledku jde o pokrok techniky v topografii.

Nedovedu odhadnout, jak zajímavé budou břehy Střely za další půlstoletí. Před 55 lety jsem je popsal emotivně, nyní věcně. ■

Použitá literatura:

Vlček V. (1984): Zeměpisný lexikon ČSR – Vodní toky a nádrže, Academia Praha, 315 pp.

web1: Tréninkové středisko Josef Váni (josef-vana.cz)

Wieser S. (1967): Na březích Střely. - Krásy domova: obrázkový měsíčník pro cestovní ruch a turistiku 9: 12–13.

Sportovní a turistické nakladatelství Praha.

- ▲ Zděný most původní cesty od Bochova do Toužimi je ponechán v náspu předmostí pozdějšího silničního mostu.
- ▼ Vyhlídky od Skoků na údolí Střely s vodní nádrží Žlutice a s Vladařem na obzoru (str. 57).
Obě fotografie Stanislav Wieser.

Jeden z možných pramenů Střely u Prachomet se ztrácí mezi buľty ostríc (str. 57).
Foto Stanislav Wieser.